

Cuprins

Narcis Dorin Ion ♦ Regina Maria sub semnul României Întregite	5
Răzvan Theodorescu ♦ Profilul de neuitat al unei mari Doamne	10
Tudor Vișan-Miu ♦ Regina Maria, în slujba idealurilor țării ei: de la Războiul Întregirii la Conferința Păcii	13
Ioan-Aurel Pop ♦ Temeiuri ale monarhiei constituționale la români și semnificația Încoronării din 1922, de la Alba Iulia.....	27
Aura Christi ♦ Când vorbește sufletul... ..	37
Dumitru Preda ♦ Regina Maria și încoronarea suveranilor României Unite.....	46
Georgeta Filitti ♦ Regina Maria – o mamă greu încercată.....	55
Narcis Dorin Ion ♦ Maria a României. Regina artistă	64
Liviu Țăranu ♦ Regina Maria – un scriitor de calibru	78
Mircea-Alexandru Hortopan ♦ Castelul Pelișor. Reședința de vară de la Sinaia a regelui Ferdinand I și a reginei Maria.....	83
Nicolae Mareș ♦ Regina Maria și relațiile româno-polone	97
Ștefania Dinu ♦ Cotroceniul iubit al Reginei Maria	102
Teșu Solomovici ♦ „Ultima romantică” în anul încoronării	130
Cristina Popescu ♦ Coroana de aur a României Mari.....	132
Narcis Dorin Ion ♦ Funeraliile Reginei Maria. Ceremoniile de la Sinaia	138

Narcis Dorin Ion

Regina Maria sub semnul României Întregite

Sub acest titlu, Editura Ideea Europeană – în parteneriat cu revista *Contemporanul*. *Ideea Europeană*, care apare sub egida Academiei Române – își propune să o omagieze pe cea care a fost unica regină a României Mari. Totodată, prin acest album prefațăm seria de evenimente care va avea loc în anul 2025, la împlinirea a 150 de ani de la nașterea Reginei Maria. O personalitate puternică, fără al cărei rol pregnant istoria monarhiei române și a românilor în prima parte a veacului al XX-lea ar fi arătat, cu siguranță, altfel. Figură marcantă a istoriei naționale, regina Maria a României (1875-1938) a fost nu numai suverana care s-a identificat cu poporul român, ale cărui interese le-a apărut în glorioase prilejuri (Primul Război Mondial și Conferința de Pace de la Paris), ci și o pasionată creatoare de frumos în varii domenii: literatură, pictură, design, arhitectură și peisagistică.

Venită din Anglia victoriană, ca nepoată a reginei Marii Britanii, împărăteasa Indiilor, și a țarului Alexandru al II-lea al Rusiei, tână principesă de nici 17 ani sosea la gurile Dunării în mijlocul unui popor latin, cu ale cărui obiceiuri se va obișnui greu, dar al cărui destin îl va asuma plenar, dintr-o iubire lăuntrică nedezmințită, purtată țării pe care soarta i-a hărăzit s-o conducă în război și pace, iar grația divină îi va îngădui să se încoroneze, la Alba Iulia, în 15 octombrie 1922, alături de augustul său soț, Ferdinand cel Loial, ca suverană a României Mari.

Contemporanii, care au iubit-o și admirat-o timp de decenii, au subliniat, la trecerea sa din lumea cu dor, calitățile cu totul particulare ale suveranei. „Când Radioul anunțat vestea, pe care zvonul public o adusese mai

A.S.R. Principesa Maria.

99
BOM. C. SPETEA, BUCUREȘTI.

COLECȚIA A. BRAND.
Reproducția întregii

A.S.R. Principesa Maria.

Principesa Maria la Palatul Cotroceni.

înainte – consemna Sextil Pușcariu în jurnalul său –, am simțit cu toții în suflet golul pe care ți-l lasă pierderea unei personalități cu adevărat mari. Lunile din urmă au fost bogate în asemenea pierderi. Maria era Regină, cu fiecare fibră a firii ei: frumoasă, majestuoasă, înțeleaptă, capabilă să pună tot ce avea mai bun pentru strălucirea

țării și binele țării pe care o stăpânea și pe care cred că o și iubea. Nu ca o Româncă, desigur, ci ca o Domniță care se identifica cu țara-i adoptivă. Pentru noi, brănenii, pierderea ei mai are și o latură de durere locală. Aici se simțea Ea atât de bine, în castelul din care făcuse un palat ca-n povești și la care fantezia-i plină de talent ornamental a adăugat în fiecare an, de decenii încoace, altceva pentru ca să-l facă mai frumos. Aici, între florile grădinii care o aștepta și-n anul ăsta, o vedeam adesea trecând, în costum-i național, ca o minune în afară de realitate”¹.

Nicolae Iorga – marele istoric care i-a fost alături reginei Maria în anii Primului Război Mondial – scria la 20 iulie 1938 că „vestea de mult așteptată, dar totuși de necrezut, a sosit. România s-a împușinat cu tot ce-i aducea ca prestigiu, ca mândrie, ca inteligență și voință, ca mari și neuitate amintiri, femeia de înșușiri excepționale, care cu greu se întâlnesc în istorie, Regina Maria”². Cu talentu-i nepereche de evocator al figurilor istorice, Nicolae Iorga aprecia că „despărțirea de Dânsa, cea atât de îndurerată în carne și în spirit, este cu neputință pentru poporul românesc. Plecată aiurea, Ea rămâne însă între noi. Rămâne ca o păstrătoare de suferinți fără nume, cum au fost ale noastre în zilele mângâiate de Dânsa, ca amintitoarea neconținută de crunte bătălii și de sfințite izbânzi, pe care credința Ei, cea tare peste orice inimă omenească, le-a dominat”³.

Irinei Procopiu, una dintre cele mai longevive doamne de onoare în serviciul reginei Maria, pierderea suveranei i s-a părut de neconceput: „Regina mea, dulcea și nobila Regină a murit alaltăieri. Am vegheat-o în prima ei zi de eternitate. Continui s-o privesc cu tot sufletul meu ca să mă pătrund de imaginea ei dragă.

¹ Sextil Pușcariu, *Jurnal*, manuscris, apud Nicolae Pepene, Emil Stoian, *Inima Reginei Maria*, p. 115.

² Nicolae Iorga, *Un suflet mare s-a dus: Regina Maria*, în N. Iorga, *Oameni cari au fost*, București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1939, vol. IV, p. 256-257.

³ *Ibidem*.

Ce cumplit e să n-o mai vezi, nici s-o mai auzi, nici s-o privești surâzând. E cu puțință? Dulcea mea Regină, pe care ani de zile am fost fericită s-o servesc – mai bine de 24 de ani. Ce melancolie îngrozitoare mă cuprinde. (...) Mă gândesc că niciodată nu voi mai vedea chipul ei frumos, surâsul ei fin și încântător, nu-i voi mai auzi vocea, acel *hu, hu* când se bătea la ușa ei!¹.

Cum a rămas regina Maria în amintirea celor care au cunoscut-o? Pentru Nicolae Iorga, apropiat al Familiei regale la bine și la greu, „toată viața ei a fost o taină, în care supranaturalul apărea neconținut, uimind, de la frumusețea anilor tineri la imperiala mândrie, unită totuși cu atâta grație, care i s-a păstrat până la sfârșit. Și, printr-o tainică pornire a sufletului care totdeauna a stat în legătură cu puterile ascunse ale lumii, Ea, cea chinuită acum de toate mizeriile legate de acest dureros corp al nostru, s-a cerut să isprăvească în aerul țării pe care așa de mult a iubit-o, fiindcă a înțeles-o atât de deplin și de adânc”².

În memoriile sale – redactate în liniștea culei de la Măldărești, căreia suverana îi trecuse de multe ori pragul –, I.G. Duca, omul politic atât de devotat regelui Ferdinand I, scria despre regina Maria că „este strălucitoare, fizic, ca și moral, încât îți ia văzul, nimeni nu o poate întrece. Frumoasă, de o frumusețe încântătoare, nu cred să fi fost în Europa multe femei care să se fi putut asemui cu dânsa. Inteligentă, fermecătoare, plină de talent pentru pictură, pentru călărie, pentru scris, o conversație sclipitoare, vervă, umor, spontaneitate de gândire, originalitate de expresie, curaj – cine nu a văzut-o la Iași în mijlocul epidemiilor mergând acolo unde primejdia era mai mare? Dragostea de adevăr, de

Regina Maria în capela „Stella Maris” din Balciș. 1930.

frumos, de bine – nimic nu i-a lipsit”³. Pentru o femeie extrem de cultivată ca Alice Voinescu, apariția reginei Maria era frapantă: „O văd în fotoliul roz – în rochie maron, cu perle la gât și garoafe roz în brațe. Era frumoasă și plină de bucurie, deși vorbea de lucruri care o

¹ Irina Procopiu, *Pagini de jurnal (1891-1950)*, traducere din limba franceză, introducere, note și comentarii de Georgeta Filitti, Iași, Editura Polirom, 2016, p. 168-169.

² Nicolae Iorga, *Un suflet mare s-a dus: Regina Maria*, în N. Iorga, *Oameni cari au fost*, vol. IV, p. 256.

³ I.G. Duca, *Memorii. Neutralitatea. Partea I (1914-1915)*, vol. I, ediție și schiță biografică de Stelian Neagoe, București, Editura Expres, 1992, p. 141.

Regina Maria a României. Fotografie de Franz Mandy.

dureau. Era o bucurie a calității ființei ei, mai mult decât o stare de conștiință. Îmi amintesc privirea de lumină, îi revăd ochii albaştri, scânteietori ca nestematele. Poate că de aceea n-am observat niciodată bijuteriile Ei, afară de perle, care nu rivalizează cu privirea. Nici nu mi-o închipuiesc fără perle!”¹.

¹ Alice Voinescu, *Jurnal*, ediție îngrijită, evocare, tabel biobibliografic și note de Maria Ana Murnu, cu o prefață de Alexandru

Ion G. Duca adăuga acestui portret alte calități care au definit-o pe regina Maria: „O sinceritate împinsă până la cinism, o hotărâre neșovăielnică, o bunătate izvorâtă dintr-o reală pricepere a naturii omenești și o indulgență pe care experiența o dă tuturor sufletelor alese”². Și alți contemporani au remarcat sinceritatea frapantă a reginei Maria. Între multiplele talente ale reginei Maria, cel literar a fost admirabil prezentat de Emanoil Bucuța, omul care a convins-o pe suverană să publice în „Boabe de Grâu” mai multe articole: „Regina Maria era o scriitoare încă înainte să izbucnească războiul. Dar era o scriitoare – așa cum prețuia Goethe pe scriitor în «Cântărețul», balada lui medievală – care cânta ca pasărea. Cânta cum picta, cum schița planuri de grădini și de case sau modele de rochii și de baluri costumate, dintr-un prisos de înzestrare și dintr-o bucurie de viață. Era o artistă pentru că se născuse așa și împărțea arta în jurul Ei, cum ar fi împărțit flori și zâmbete, fără gând că ar putea să facă din ele o unealtă sau o armă. La fel, a fost o femeie menită să poarte coroană și pregătindu-se să se arate hieratică și simbolică în toată mărirea și seninătatea de regină poporului uimit, până când războiul, cu prăpăstiile lui, a luat-o deodată în vârtej și i-a cerut silințe supraomenești, și, oricum, peste puterile unei femei, din care trebuia să iasă unirea tuturor românilor. A fost o mamă plină numai de bucuriile și de mândriile materne, până când tot războiul i-a smuls un copil drag și a umplut-o de desnădejdiile morții, în propria carne și în propriul suflet. A fost scriitoarea jucându-se cu condeii ei, din care ieșeau ca la un descântec făpturi de poveste sau regi și eroi din palate ogivale nordice, trăitori numai în legende, până când din nou

Paleologu, București, Editura Albatros, 1997, p. 123.

² I.G. Duca, *Memorii. Neutralitatea. Partea I (1914-1915)*, vol. I, 1992, p. 141.

războiul i-a umplut scrisul de gemete sau de chemări de biruință¹.

Pentru rafinata intelectuală Alice Voinescu – prietenă apropiată a principesei Ileana – regina Maria a României a fost „o icoană de umanitate superioară. A adunat în Ea tot ce poate simți și trăi o femeie, un om, și s-a liberat cu anii de cătușele trupești și sufletești. Ce carieră de Om! O adevărată, o mare femeie. Nu se putea naște decât Regină². „Ce ființă excepțională, mare și frumoasă! – conchidea Irina Procopiu, care a cunoscut-o atât de bine pe regina Maria în sfertul de veac în care a servit-o cu rar devotament. Cât de bine înțelegea ea frumusețea sub toate formele! Ce inimă miloasă avea și cât detesta răutatea, nedreptatea, meschinăria și totuși ce indulgentă și ce bună era! De câte ori n-am auzit-o spunând: «Give him a chance»! Dar cum îi fremătau nărilor, ca ale unui cal de rasă, când cineva era nedrept, ticălos! Atunci când nu primea ce i se datora, tot sângele albastru i se învoldura, ochii albaştri deveneau cenușii, duri, buzele se aspreau și se putea spune că se auzea furtuna fremătând în întreaga ei ființă. Când ceva îi făcea plăcere – și cel mai mic lucru o încânta, căci era departe de a fi blazată – ce dulce «mulțumesc» rostea! Mi-ar plăcea să pot reda inflexiunile vocii ei, ce tristețe că nu mai poate fi auzită vorbind de florile ei, fără a le numi! Cine ar putea uita vreodată încântarea de a o vedea cu foarfeca în mână tăind frumosele dalii la Bran și oferindu-le, pe rând, privindu-le cu dragoste, ca și cum ar fi fost ființe vii cărora le era recunoscătoare pentru întreaga lor frumusețe? Regina Maria – când citesc aceste două cuvinte mi se strânge inima și-mi vin lacrimi în ochi! Și ca mamă – ce indulgentă, ce înțelegere, ce bucurie și ce mândrie simțea

¹ Emanoil Bucuța, *Regina Maria*, în volumul *Pietre de vad*, vol. II, București, Editura Casei Școalelor și a Culturii Poporului, 1941, p. 223.

² Alice Voinescu, *Jurnal*, p. 124.

Principesa Maria.

atunci când faptele [copii]lor o satisfăceau! O mamă, una adevărată! Ce, ce înțelegere, ce bucurie și ce mândrie simțea atunci când faptele [copii]lor o satisfăceau! O mamă, una adevărată!³.

Aceasta a fost Maria a României, figură intrată, încă din timpul vieții, în legendă și în istoria poporului român, pe care l-a iubit atât de mult.

³ Irina Procopiu, *Pagini de jurnal (1891-1950)*, p. 169-170.